

נשיא ומייסד
הרב שאול ישראלי זצ"ל

חמדת ימים HEMDAT YAMIM

פְּרֻשֶׁת הַשָּׁבוּעַ פסח תשפ"ב

פ(ה)סח כשר - החופש לדבר לקרא ולכתוב

הרב יוסף כרמל, ראש כולל 'ארץ חמדה'

לאחר הקרבת קרבן הפסח ואכילתו במתננים חגורים, עם ישראל יצא לחירות ועזב את מצרים. מאז, שלומי אמוני ישראל (רוב גדול מאוד מאזרחיה היהודים של מדינת ישראל) מקפידים מאוד שלא להכניס לפיהם חמץ, החל מי"ד בניסן ועד לסוף חג המצות. באותה מידה צריך להקפיד שהפה יהיה עסוק לא רק באכילת מצה, כי אם בשיח הרוחני, שהרי המצה היא לחם שעונים עליו דברים הרבה (כדברי רבי עקיבא ושמואל עיינו פסחים לו ע"א).
בליל הסדר במיוחד, הפה - סח רק דברים כשרים מבחינה רוחנית ולא בכאלה שאין להשמיעם.

השפה העברית, לשון הקודש, היא חלק בלתי נפרד ממורשתו הרוחנית של עם ישראל, חלק מהכלים שהבטיחו את אי שעבודו. גם בזמן שהיו מקורבים למלכות וגם אחרי שנות שעבוד רבות במצרים, בני ישראל לא שינו את שפתם - את לשונם (עיינו מכילתא דרבי ישמעאל בא - מסכתא דפסחא פרשה ה).

אחד הניסים הגדולים ביותר שאירעו לעם ישראל, בדורות האחרונים, הוא נס תחייתה של השפה העברית. לתופעה זו אין, כנראה, אח ורע בתולדות האנושות. שפה שהייתה "מתה" קרוב אלפיים שנים, הפכה להיות שפה מדוברת בחיי היום יום, השפה בה לומדים תורה ברמה הגבוהה ביותר במדינת ישראל, גם מקצועות החול, בכל המוסדות האקדמיים של מדינתנו, נלמדים בשפה העברית (לפני מאה שנים זה היה נראה כחלום באספמיה) ואין זה פוגע כהוא זה ברמתם האקדמית הגבוהה (על חשיבותו של נושא זה עיינו בהקדמה ל"ספר אוקלידס" בתרגומו לעברית שנעשה על ידי הרב ברוך בן יעקב שיק משקלוב, האג תק"ס 1780 בשם הגר"א).

מדי שנה מתורגמים הרבה יותר ספרים לעברית, בהשוואה למספרם של המתורגמים לערבית, שפתם של מאות מיליונים. עם ישראל לא רק דיבר עברית אלא גם כתב וקרא עברית. רוב אומות העולם לא ייחסו לאוריינות חשיבות וברוב הדורות הקפידה האליטה שלהן למנוע מפשוטי העם יכולת זו. לעם ישראל מסורת של לימוד קרוא וכתוב לכל אחד ואחד, ובימינו גם לכל אחת ואחת, כבר מגיל צעיר מאוד. חיבוב הקריאה, כבר מגיל שלוש, הוא מסורת עתיקת יומין בתולדותינו (עיינו ספר כלבו ס"י עד), לכן, אין זה פלא שתורה שבכתב (ולא רק תורה שבע"פ) ניתנה ליוצאי מצרים.

מציאתו של ה"קמע" בהר עיבל, באתר מזבחו של יהושע בן נון, שפורסם בשבועות האחרונים, מהווה עדות ליכולתו של היהודי, גם הפשוט, לכתוב ולקרא, גם בדור הכניסה לארץ בהנהגתו של יהושע בן נון, לפני שלשת אלפים וחמש מאות שנים, דור אחד אחרי יציאת מצרים. לממצא ארכיאולוגי חשוב זה, מצטרף המזבח עצמו, שמציב בפנינו את הספרים דברים ויהושע כביום נתינתם, האחד למשה והשני ליהושע תלמידו.

יכולות הדיבור, הכתיבה והקריאה, המביאות לידי ביטוי את המחשבות, הן אלה שמאפשרות, כאמור, לאדם להישאר חופשי, גם כשהוא סגור ומסוגר בין במצרים או בין חומות כלא של אימפריית זדון. כך לימדנו נתן (אנטול) שרנסקי כשזכה להשתחרר מציפורני הדוב הרוסי. בכל חקירותיו בידי הקי"ב הוא טען כלפיהם: אתם יכולים לכלא את גופי אבל לא את רוחי! המסר שלו הוא הפנמה של המסר העתיק של יציאת מצרים.

הבה נאחל לעם ישראל פסח משמעותי מכל הבחינות, שמח מכל המובנים, ומשחרר מבחינה לאומית ופרטית, שכן, אין לך בן חורין אלא מי שעוסק בתורה ובמצוות (אבות פ"ו מ"ב).

נאחל כמובן גם רפואה שלמה לכל פצועי הטרור וניחומים לכל משפחות הנרצחים.
ולכלל האנושות נאחל להפנים את המסר של יציאת מצרים גם עבורם, וממילא מפלס הטרור ירד גם הוא.

לְעִילוֹי זְשֵׁמַת

לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד	מר משה וסרצוג כ" בתשרי תשפ"א	הרב שלמה מזל י' באייר תשע"א	הרב ד"ר ג'רי האכבוים י"ח באדר ב' תשפ"ב
גב' נועה רבקה בת מלכה ברכה ומשה	הרב יוסף מרדכי שמחה שטרן ז"ל נלב"ע כ"א באדר א' תשע"ד	הרב יהושע רוזן ט"ו באדר א' תשפ"ב	גב' גילי קושיצקי י"ט באדר ב' תשפ"ב
הרב שמואל כהן שבט תשפ"א	גב' צפורה בת יונה דונייר נלב"ע י"ב אדר א'	הרב ישראל רוזן י"ג בחשוון תשע"ח	מר זליג וגב' שרה ונגרובסקי כ"ה בטבת תשפ"ב / י' בתמוז תשע"ד
מר יחזקאל וגב' חנה צדיק י"א באייר תשע"ו / י"ט בתשרי תשפ"א	הרב ראובן ורמיה לאה אברמן ט' בתשרי תשע"ו / כ' בתשרי תשפ"ב	חיים לייב בן מיכאל קרייסל ב' בשבט	ר' מאיר וגב' שרה ברכפלד (שרה - ט"ו בטבת תש"ף)
		ר' אברהם ומרת גיטה קליין י"ח באייר / ד' באב	ר' אליהו כרמל וגב' מלכה טויבע כרמל ח' באייר תשע"ו / י"א במנחם-אב תשס"ט

Eretz Hemdah

2 Bruriya St. POB 8178 Jerusalem 91080
Tel: 972-2-5371485 Fax: 972-2-5379626

ארץ חמדה, עיר

רח' ברוריה 2 ת.ד. 8178 ירושלים 91080
טל' 02-5371485 פקס: 02-5379626

www.erezhemdah.org info@erezhemdah.org

ניתן לקרוא את הדברים גם באתר האינטרנט

חֵמְדַּת שְׁנַת הַשְּׁבַע

הרב בצלאל דניאל – ראש תוכנית מורנו מבית 'ארץ חמדה'

ביעור המעשרות דווקא בסמוך לפסח?

בשבוע שעבר עסקנו במשמעות ביעור המעשרות, אותו עלינו לקיים השבוע. נעמיק מעט בעניין זה. **כִּי תִכְלֶה לַעֲשׂוֹר אֶת כָּל מַעֲשֵׂר תְּבוּאָתְךָ בְּשָׁנָה הַשְּׁלִישִׁת וְשְׁנַת הַמַּעֲשֵׂר וְנִתְּתָה לְלוֹי לַגֵּר לֵיתוֹם וְלְאַלְמָנָה וְאָכְלוּ בְּשַׁעְרֶיךָ וְשָׂבְעוּ: וְאָמַרְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ בְּעֶרְתִּי הַקֹּדֶשׁ מִן הַבַּיִת וְגַם נִתְּתִיו לְלוֹי וְלַגֵּר לֵיתוֹם וְלְאַלְמָנָה כְּכֹל מִצְוֹתֶיךָ אֲשֶׁר צִוִּיתִנִי לֹא עֲבַרְתִּי מִמִּצְוֹתֶיךָ וְלֹא שָׁכַחְתִּי: (דברים פרק כו, יב-יג)**

למדנו שהשמיטה מורכבת משני מחזורים של שלוש שנים, ואחריהם, בשנה הרביעית ובשנה השביעית, יש לוודא את סיום הטיפול במעשרות. כמו שמעמד הקהל, המסמל את סיום מחזור השמיטה, נעשה ברגל (בחג הסוכות שבסוף שנת השמיטה), כך סיום הטיפול במעשרות צריך להיעשות לפני הרגל, לפני חג הפסח.

- בפסוק נאמר שכאשר מכלים לעשר, עלינו לומר שביעורנו את הקודש מן הבית. מכאן אנו למדים שלושה דברים:
- עד לפסח של השנה הרביעית/שביעית עלינו לכלות לעשר.
  - מה שנותר ברשותנו יש לבער.
  - לאחר מכן עלינו להכריז שאכן עמדנו בדרישות אלו.

בימינו אין אפשרות לאכול את המעשר השני בטהרה. מקובל לפדות את המעשר השני בכסף, ולהניחו בתקווה שנוכל להיטהר ולקנות אוכל אחר, שיהיה קדוש בקדושת מעשר שני, ולאכול אותו בירושלים. לפני הגיע חג הפסח, עלינו להיפטר מכל התרומות והמעשרות. אם כך, מוטל עלינו לבער את המעות הללו לפני בוא הפסח. הרמב"ם פוסק: **כיצד הוא עושה? אם נשאר אצלו תרומה ותרומת מעשר – נותנה לכהן, מעשר ראשון – נותנו ללוי, מעשר עני – נותנו לעניים, נשאר אצלו פירות מעשר שני ... או מעות פדיתן – הרי זה מבערן ומשליך לים או שורף (הלכות מעשר שני פרק יא הלכה ח)**

לכאורה ערב פסח הוא התאריך האחרון לטיפול בשיירי התרומות ומעשרות. האם זה אומר שיש עניין לבער את המעשרות דווקא אז? החזון איש (הלכות דמאי סימן ב) אומר שאין צורך להמתין עד סמוך לפסח. כל העניין הוא לבער עד הפסח, ולא לאחר.

אך האדר"ת (בספרו "אחרית השנים" פרק ב) חולק. הוא סובר שכשם שיש עניין לבער את החמץ סמוך לפסח, כך יש עניין לבער את התרומות והמעשרות סמוך לפסח. מדבריו שם נראה שלפי חלק מן הראשונים אין אפשרות לומר את וידוי המעשרות אם הביעור לא נעשה בסמוך לפסח. אם הטיפול בתרומות ומעשרות נעשה קודם לכן, ניתן להתוודות רק אם ישוב ויבדוק את תרומותיו ומעשרותיו. מדוע? לכאורה תמיד אנו מעדיפים את הזריזים המקדימים למצוות! היינו חושבים שישנה עדיפות שאדם יטפל במעשרות מיד אחרי ההפרשה, ולא יתעכב עד הרגע האחרון!

לכאורה אפשר להציע שני הסברים, שאינם בהכרח חולקים אלא משלימים:

- נכון שהטוב ביותר הוא למהר ולטפל בתרומות ובמעשרות בזמן. ובכל זאת לפני התאריך האחרון ישנה דרישה להיות מודעים למצב התרומות והמעשרות. כמו שניתן ומותר להפסיק להכניס חמץ הביתה זמן מה לפני פסח, ובכל זאת ישנה חובת בדיקה לפני הפסח.
- אמנם ישנו יתרון בטיפול בתרומות ובמעשרות מיד עם הפרשתם. אך ישנו עיקרון חשוב אחר: להתכונן לבוא היבול החדש. על ידי הטיפול בתרומות ומעשרות, או לכל הפחות הוידוא שהתרומות ומעשרות מטופלים, האדם באמת מגיע מוכן ליבול הבא.

מסתבר שלא בכדי בדיקה זו נעשית לפני הפסח. בכדי לקבל את הגאולה, עלינו להיות מוכנים לה. לפני שמגיעה הברכה של היבול החדש, עלינו לוודא שטיפולנו בקודם כראוי, בדומה לכך שלפני שעם ישראל יוצאים ממצרים, הם צריכים להוכיח שהם מוכנים למשמעות של כריתת ברית, כפי שאנו אומרים "ואומר לך בדמיך חיי" (יחזקאל ט"ז ו).

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

מתפללים לרפואתם השלימה של:

טל שאול בן יפה גדעון בן רחל חנן הראל הכהן בן דרורה משה בן רחל	ניר רפאל בן רחל ברכה שי בת הלל מאירה בת אסתר ר' יצחק בן בריינדל גיטה נהוראי בן רבקה נמיר	ישראל בן רבקה אריה יצחק בן גאולה מרים נטע בת מלכה חוה ראנלה בת פייילא רבקה בת שרה בלה
בתוך שאר חולי עם ישראל		

חֶמְדַּת הַדָּף הַיּוֹמִי

גר שטבל בלילה / יבמות מו
הרב עקיבא כהנא

לע"נ אבי מורי הרב שלום כהנא זצ"ל נלב"ע י' בניסן

בעזרת השם בחול המועד נלמד את הסוגיות העוסקות בענייני גיור, אחת מהן עוסקת בשאלה האם פעולות הגיור יכולות להעשות בלילה, הגמרא מביאה סיפור שבו הגיע גר שלא סיים את תהליך הגרות, וטרם טבל, ואמר לו רב ספרא שיחכה למחר בבוקר ואז יטבילו אותו בפני בית הדין, הגמרא לומדת מסיפור זה שלא ניתן להטביל גרים בלילה אלא רק ביום.

תוספות (ד"ה אין מטבילין) מסבירים שהסיבה שלא מטבילים גרים בלילה היא משום שבפסוק כתוב על הגיור "משפט" (בתוספות הבא הוא מסביר מאיזה פסוק זה בדיוק) ולכן כמו שדיני ממונות שהם משפט לא דנים בלילה, כך גם גיור לא מגיירים בלילה.

הרמב"ן (ד"ה שמע מינה) מסתפק מהו הדין אם בכל זאת הטבילו גר בלילה, האם הגיור תופס, או שהוא צריך טבילה נוספת? הוא כותב שצריך להטבילו פעם נוספת משום שכתוב במסכת בבא בתרא שיש להתחיל לדון דינים רק ביום ולא בלילה, וכך גם כתב הריטב"א (ד"ה וש"מ אין).

לעומתם הרמב"ם (איסורי ביאה ו, יג) כתב שאם הטבילו גר בלילה, בדיעבד, גירותו חלה.

הרשב"א (ד"ה וש"מ אין) מסביר שבאמת טבילת גר היא כמו גמר דין, שכן הוא כבר מל, אלא שלכתחילה גר צריך לטבול ביום. אבל בדיעבד הוא גר גם אם טבל בלילה. כך גם כתב התוספות (מה ע"ב ד"ה מי לא) שבדיעבד אדם שטבל בלילה נחשב לגר (ראיית התוספות היא מכך שבגמרא נאמר על אשה שטבלה לנדתה שטבילה זו מועילה גם לגירות, וטבילת נידה היא בלילה, הגאון ר' חיים קנייבסקי זצ"ל בספרו קרית מלך על הרמב"ם כתב שלשית הרמב"ם בסוגיה שם ראייתו אינה נכונה, משום שהוא הסביר שטבילה זו אינה לשם גירות, אלא רק מהווה ראייה לכך שהאשה עברה גיור כדין בבית הדין). והסמ"ג (לאוין קטז) מביא שלשית הירושלמי גם דיינים שדנו בלילה בדיעבד דינם דין, ולכן גם גירות של גר שטבל בלילה בדיעבד חלה. והשו"ע (יור"ד רסח, ג) פסק כדברי הרמב"ם שבדיעבד הטבילה עולה.

האור שמח (על הרמב"ם שם) מחדש שגם אם נאמר לפי הרמב"ם שטבילה נחשבת כתחילת דין, הרי כיון שעד הטבילה הוא לא נחשב כישראל, דינו כבן נח, שנידון בדין אחד ונידון גם בלילה, ולא כישראל, ולכן כשר בדיעבד בלילה. והדין שחייבים שלושה הוא רק בקבלת המצוות שעל ידם הוא נחשב לישראל ולכן אינו נידון בזה כבן נח.

הרב יוסף ראזין (הרוצ'ובר, צפנת פענח על הרמב"ם שם) מקשה שגם לשיטת הסוברים שמדובר בגמר דין הרי זה רק משום שהגר כבר מל, ואם כן מדובר רק על גר זכר, ולא על גיורת נקבה, וכך הוא מסביר ברמב"ם, ויוצא אם כן שגיורת שטבלה בלילה, אין טבילתה עולה לה גם לפי הרמב"ם וצריכה לחזור ולטבול ביום (וכך הוא מביא גם מירושלמי).

סיכום: בגמרא נאמר שגר צריך לטבול ביום ולא בלילה, ונחלקו הראשונים האם במקרה שטבל בכל זאת הוא גר, או לא, להלכה פסק השו"ע שהטבילה מועילה.

ניתן ליצור קשר עם הכותבים דרך: info@eretzhemdah.org

לע"נ שלמה דוד בן זלמן ושרה אבנית ז"ל נלב"ע סיון תשע"ט	לע"נ רבי יעקב ז"ל בן אברהם ועיישה וחנה בת יעיש ושמחה סבג	לע"נ גב' לוריינ הופמן ז"ל	לע"נ חיים משה בן קוקה יהודית כהן ז"ל נלב"ע ז' בתשרי תשע"ה	לע"נ סוזי בת עליזה כהן ז"ל נלב"ע כ"ד בחשוון תשע"ח
לע"נ הנופלים במערכה על הגנת המולדת הי"ד				

הספר משטר ומדינה בישראל על פי התורה (4 כרכים) מאת הרב נפתלי בר אילן, יצא לאור בעריכה חדשה בהוצאת מכון "ארץ חמדה" הספר מתמודד עם אתגרי השעה הניצבים בפני המדינה היהודית העצמאית ע"י ניתוח וביור מקיפים במקורות. בין הנושאים הנדונים - משטר דמוקרטי ומלוכני, שלטון החוק, הפרדת רשויות, ביקורת שיפוטית, טוהר השלטון, מדיניות פסקלית ומוניטרית, שירותי רווחה, סל תרופות, איכות הסביבה, משפט בינלאומי, אמנת ג'נבה, כבוד האדם וחירותו, פיתוח האישיות, זכויות אזרח ועוד ועוד.

זכה בפרס הרב קוק ובפרס הרב ישראלי של מכון ארץ חמדה.

שו"ת במראה הבזק

(מתוך ח"י)

Esslingen am Neckar, Germany

אסלינגן אם נקר, גרמניה

סיון תש"פ

מכירת חמץ בפחות משווי של החמץ

שאלה

אנחנו רגילים לערוך מכירת חמץ בסכום מסוים על פי הערכת השווי של החמץ. כל אחד מהמוכרים בשטר ההרשאה למכירת החמץ מפרט את סוגי החמץ שברשותו וכן נותן הערכה של שווי. לאחר מכן אנו מחשבים את הסכום הכולל של החמץ משטרי ההרשאות, וסכום זה אנו רושמים כסכום העסקה במכירת החמץ לגוי. השנה עקב הלחץ ממגפת הקורונה טעיתי בחישוב, והתברר שסכום העסקה הכולל שרשמתי במכירה לגוי, הוא נמוך משמעותית מהסכום הכולל העולה משטרי ההרשאה. האם דבר זה פוגם במכירה?

תשובה

גם אם החמץ נמכר בפחות משווי המכירה תקיפה, והחמץ מותר לאחר שנקנה בחזרה מהגוי לאחר הפסח.¹ מן הראוי בעתיד לא לכתוב סכום קצוב למכירה אלא לכתוב שהמחיר הסופי של העסקה ייקבע על פי שלושה שמאים שישומו את שווי של החמץ.²

¹ כתב בתרומת הדשן (סימן קכ):

"שאלה: מי שיש בידו עניני חמץ סמוך לפסח, וקשה עליו לבערם ורוצה לתתם לנכרי חוץ לבית במתנה גמורה, ואותו נכרי, הישראל מכירו ויודע בו שלא יגע בהן כלל, אלא ישמרם לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתנה לו; שרי כה"ג או לאו? תשובה: יראה דשרי, רק שיתנם לו במתנה גמורה בלי שום תנאי, או שימכרם לו מכירה גמורה בדבר מועט". מוכח מזה שיכול למכור את החמץ בדבר מועט, היינו בפחות משווי.

וכן העתיק בשולחן ערוך (אורח חיים סימן תמח סעיף ג):

"חמץ של ישראל שעבר עליו הפסח, אסור בהנאה אפילו הניחו שוגג או אנוס. ואם מכרו או נתנו לאינו יהודי שמחוץ לבית קודם הפסח, אף על פי שהישראל מכרו לאינו יהודי ויודע בו שלא יגע בו כלל אלא ישמרנו לו עד לאחר הפסח ויחזור ויתננו לו, מותר ובלבד שיתננו לו מתנה גמורה בלי שום תנאי, או שימכרנו לו מכירה גמורה בדבר מועט; אבל מתנה על מנת להחזיר לא מהני". וביאר בחק יעקב (שם ס"ק טז):

"בדבר מועט. ואין לחוש לביטול מקח, כי אנו סהדי שהישראל גמר ואקני לו כדי שלא לעבור אבל יראה ובל ימצא. וכהאי גוונא כתבו תוספות פרק ה' דעכו"ם [עבודה זרה] דף ע"א [ע"א] ד"ה רב אשי לענין בכור, ע"ש. ובבבא מציעא דף ל' ע"ב ד"ה [אפקיה] [אפקרה]".

כפי שציין החק יעקב הדברים מפורשים בתוספות [עבודה זרה ע"א ד"ה רב אשי] לענין מכירת בהמה לגוי על מנת לפוטרה מבכורה:

"ונראה להחמיר ולהקנות לעובד כוכבים דבר שעושה אותה טרפה, כגון הריאה והראש מן הבהמה או מן העובר כשהיא מעוברת, אמנם א"צ שיתן העובד כוכבים מעות שוה הראש והריאה אלא סגי שיקנם בפרוטה. ואף על פי ששוה יותר כפלים, אפ"ה אין לחוש משום ביטול מקח, שאנו סהדי שהישראל גמר ואקני לעובד כוכבים כדי להפטר מן הבהמה".

וכן כתב המשנה ברורה (סימן תמח ס"ק יט):

"בדבר מועט. ואין לחוש לביטול מקח, שהרי יודע בעצמו ששוה יותר ומתרצה להקנות לו כדי שלא ישאר ברשותו ויהא אסור בהנאה".

אמנם לכאורה יש להקשות, הרי בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רכז סעיף ד) מובאת מחלוקת ראשונים במקרה שהמחיר היה בהפרש של יותר משתות מהשווי, אם רק המתאנה יכול לחזור בו, או שיכול גם המאנה (כל עוד שהמתאנה לא גלה דעתו שמתרצה במקח). ואם כן הא תינח לדעות שרק המתאנה יכול לבטל המקח, ואם כן בוודאי היהודי לא יבטל המקח, כיוון שאז החמץ יאסר בהנאה ויעבור על בל יראה ובל ימצא. אך לדעות שגם המאנה יכול לבטל המקח, אם כן מדוע לא נחוש לביטול מקח מצד הגוי? ונראה שליישב זאת כיוון הפרי מגדים (משבצות זהב סימן תמח ס"ק ד):

"וזה במכירה מועטת דהוה ביטול מקח, רק בגילוי דעת סגי, כר"ן (ח"פ) [ריש פסחים] [ד"ה בודקין]".

וכוונתו לדברי הר"ן (פסחים א ע"א בדפי הרי"ף) שביאר מדוע ביטול מועיל לגבי חמץ אף על פי שלא יועיל כהפקר במקרה רגיל: "חמץ שאני לפי שאינו ברשותו של אדם, אלא שעשאו הכתוב כאילו הוא ברשותו, ומש"ה בגלוי דעתא בעלמא דלא ניחא ליה דליהוי זכותא בגווייה כלל סגי ומהני אפילו לחמץ ידוע".

ומצאנו כעין סברא זו בשו"ת משאת בנימין (סימן נט), הובא גם בחק יעקב (סימן תמח ס"ק יד) ומשנה ברורה (סימן תמח ס"ק יז).

ובשו"ת חתם סופר (חלק א אורח חיים סימן קח) תירץ:

"ואף על גב דלכתחלה היה נכון לדקדק בדמים שלא יהיה בו אונאה המבטלת המקח, דגוי המאנה חוזר המקח כמבואר, מ"מ בדיעבד סגי בהכי דאנו סהדי דישאל מוחל לו האונאה וכאילו התנה הגוי ע"מ שאין לך עלי אונאה, דעל מנת כן כתב הישראל דגם כל דבר שיש בו חשש חמוץ מכר והוא לא ידע מה הוא, אף על גב דאפשר שאם ידוע לו מה הוא יעלה לסך מרובה, מ"מ מכר לו באותן הדמים וה"ל כהתנה כן, ובר מן דין אין אונאה במכירת חמץ, דה"ל כמוכר מפני דוחקא דאין בו אונאה כמבואר בש"ע ח"מ סי' רכ"ז ס"ט, וגם לפי פשטיות לשון רמ"א סי' רכ"ז ס"יט, א"כ ככה"ג אין מוציאין מיד המאנה בלא"ה, אלא שהסמי"ע שם דחה דברי רמ"א יע"ש, וכל זה אי שווי החבית הוא יתר משתות, דבלא"ה לא בטל מקח והוא מבואר".

מכל זה מבואר שניתן למכור חמץ בפחות משווי. ועיין בביאור הלכה (תמח, ג ד"ה בדבר מועט) מה יהיה הדין אם ימכור ביותר משווי.

אמנם עדיין יש לעיין במכירה זו שמכר את כל החמץ במחיר קצוב, אם יש כאן חשש ממה שפסק הרמב"ם (הלכות מכירה פרק כא הלכה א – ג):

"הלכה א

המקנה לחבירו דבר שאינו מסויים, אם היה מינו ידוע, אף על פי שאין מדתו ומשקלו ומניינו ידוע, הרי זה קנה, ואם אין מינו ידוע לא קנה.

הלכה ב
כיצד, ערימה זו של חטים אני מוכר לך בכך וכך, מרתף זה של יין אני מוכר לך בכך וכך, שק של תאנים אני מוכר לך בכך וכך, אף על פי שאין מדת הערימה ידועה ולא משקל התאנים ולא מניין הקנקנים ידוע, הרי זה ממכרו קיים, אף על פי שנמצא חסר או יתר על האומד שהיה בדעתם, ויש להם הונויה לפי השער שבשוק כמו שביארנו.

הלכה ג
אבל האומר לחבירו כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך, וכל מה שיש בתיבה זו אני מוכר לך בכך וכך, או בשק הזה אני מוכר לך בכך וכך, ורצה הלוקח ומשך, אין כאן קניין, שלא סמכה דעתו של לוקח, שהרי אינו יודע מה שיש בו אם תבן או זהב, ואין זה אלא כמשחק בקוביא, וכן כל כיוצא בזה".
כדברי הרמב"ם נפסק בשולחן ערוך (חושן משפט סימן רט סעיף א-ב).

ואם כן יש לעיין בנידון זה שמכר את כל סוגי החמץ במחיר מסויים, אם יש כאן חשש שלא סמך דעתו, כפי שכתב הרמב"ם במוכר דבר שאין מינו ידוע. ואכן במקור חיים (סימן תמח, ביאורים ס"ק ט ד"ה וכשמוכר החמץ) כתב שמטעם זה צריך לפרט את כל סוגי החמץ, שאם רק אומר "כל חמציי", זה נחשב אין מינו ידוע.

אמנם במקרה זה נראה שכן ייתכן שנחשב שפירט סוגי החמץ, שכן בחוזה עם הגוי היה כתוב שמוכר החמץ כפי שמפורט בשטרי הרשאה, ובשטרי ההרשאה המוכרים פירטו את כל סוגי החמץ.

ומלבד זאת כמה פוסקים חלקו על המקור חיים. עיין שו"ת רבי עקיבא (תניינא סימן ז) שבאומר "כל חמציי", המכירה מועילה. וכן עיין בביאור הלכה (תמח, ג ד"ה בדבר מועט) שכתב בשם השדי חמד שבדיעבד המכירה מועילה אף אם לא פירט כל מין. ובשו"ת אגרות משה (אורח חיים חלק א סימן קט) כתב לחדש שגם אם "כל חמציי" הוא כאין מינו ידוע, הני מילי כשמוכר חמץ של אדם אחד או כמה אנשים בודדים, שאז לא ברור איזה סוג חמץ יש להם, אך כשמוכר חמץ של אנשים רבים, הרי זה ברור שיש להם מכל מיני החמץ, ולכן זה נחשב שידוע לנכרי שקונה את כל המינים ורק את המידה והמשקל אין ידוע, ובזה המכירה מועילה.

² עיין שולחן ערוך (חושן משפט סימן ר סעיף ז):

"אין הרשות קונה, ולא הכלי, ולא משיכה, ולא הגבהה, אא"כ פסק תחלה המדה בכך וכך; אבל כל זמן שלא פסק, אין לו שום צד שיקנה בו, דכל זמן שלא פסק לא סמכה דעת שניהם, שמא לא יסכימו על הסכום. ואם המקח דבר שדמיו קצובים, אף על פי שלא פסק, קנה. וכן אם א"ל: הריני מוכר לך כפי מה שישמוהו ג', קנה, אפילו אין דמיו קצובים".

והנה עצה זו למכור חמץ בדרך זו מוזכרת על ידי פוסקים רבים, וכן הזכיר זאת בביאור הלכה (תמח, ג ד"ה בדבר מועט). ובאופן זה גם אין צריך לפרוט את כל מיני החמץ, שהרי לא כתבו הרמב"ם והשו"ע (שהובאו לעיל) שלא סמכה דעתו לקנות דבר שאינו מסויים, אלא כשמוכר בכך וכך, היינו בסכום קצוב, אך כשמוכר לפי שומת ג' שמאים אין חשש, שהרי יודע שבכל מקרה לא ישלם אלא שווי. וכן כתב הפתחי תשובה (חושן משפט סימן רט ס"ק א):

"כל מה שיש בבית זה אני מוכר לך בכך וכך. עיין בתשובת באר יצחק חלק או"ח סי' ו' שכתב דנראה ברור, דדוקא בכה"ג שאומר שמוכר בסך כך וכך, בזה אמרינן דלא סמכא דעתיה דהקונה דדילמא אינו שוה כפי הסך שקצב, משא"כ כשאומר שמוכר לו כפי שישמוהו שלשה [עיין לעיל סימן ר' סעיף ז'] וכמו שנהוג במכירת חמץ, בזה לא שייך לא סמכא דעתיה, דודאי לא ישמוהו לחייבו יותר משווי, ע"ש שהביא ראיות לזה".

וכן כתבו גם בשו"ת צמח צדק (לובאוויטש אורח חיים סוף סימן מה) ובשו"ת נשמת חיים (לרב חיים ברלין, סוף סימן לו). ועיין אגרות משה (אורח חיים חלק א סימן קט) שפקפק קצת בסברא זו, אך הרי מכל מקום גם לדעתו אין חשש במכירת חמץ של אנשים רבים, כמבואר לעיל בסוף הערה 1.

בשם צוות המשיבים ובברכת התורה,

הרב משה ארנרייך   הרב יוסף כרמל
ראשי הכולל

חברי הועדה המייעצת:
הרב זלמן נחמיה גולדברג
הרב נחום אליעזר רבינוביץ

יועצים מדעיים:
הרב פרוי אברהם שטינברג
הרב פרוי דרור פיקסלר
הרב פרוי נתן קלר

חדש - "צפנת ישעיהו" מאת הרב יוסף כרמל

הנביא ישעיהו פעל באחת מהתקופות הסוערות והדרמטיות ביותר בחיי האומה הישראלית, תקופה של ציפייה למשיח שנשברה ברעש אדמה נורא, וחוללה גם מהפך רוחני ופוליטי. האור בקצה המנהרה הפציע שוב רק בימיו של חזקיהו. צפנת ישעיהו: מעוזיה עד אחז מפגיש אותנו עם שלושה מלכים שעמדו בצומת היסטורי זה בתולדות עמנו: עזיה, המלך שדרש את האלוהים אך לקה בצרעת בעקבות חטאו; יותם, המלך הצדיק ביותר בתולדות עמנו; ואחז, המלך אשר הכיר בקב"ה אבל לא האמין בהשגחתו.

בביאורו לנבואות ישעיהו, נצמד הרב כרמל, לדברי חכמינו וגדולי הראשונים, ומציע דרך מרתקת ללימוד תנ"ך בעקבות חז"ל. קריאה זו מבהירה את התכנית האלוהית ומבררת סוגיות עקרוניות באמונה. צפנת ישעיהו מגלה לקורא את משמעות הנבואות לדורו של הנביא ואת הרלוונטיות שלהן לדורנו.

לרכישה

